

Förslag om Vattenråd för Mälaren, "Vattenhubben"

Historik om Mälarens vattenvårdsförbund och åtgärdsarbete

Mälarens vattenvårdsförbund (MVVF) var från starten 1998 ett förbund som hanterade miljöövervakning och samordnade utredningar kring Mälaren. I och med projektet Mälaren – en sjö för miljoner 2012-2022 började vi även att samordna arbete med vattenvårdsåtgärder. Detta avspeglades i den ändring av stadgarna som gjordes 2017 för att även föra in åtgärder i förbundets arbete.

Förbundets syfte var enligt stadgarna från 1998 att:

- bidra till ett bättre underlag för samhällsplanering och annan verksamhet av betydelse för vattenförhållandena i Mälaren. Därigenom förbättras möjligheterna att följa upp miljömål och initiera miljöförbättrande åtgärder,
- möjliggöra en ökad aktivitet, effektivitet och kvalitet i **miljöövervakningen** genom samverkan av resurser.

2017 ändrades stadgarna till att även ta in samverkan kring åtgärder i syftet:

- bidra till underlag för samhällsplanering och annan verksamhet av betydelse för vattenförhållandena i Mälaren för att öka möjligheterna att följa upp miljömål och initiera miljöförbättrande åtgärder,
- genom samverkan främja **vattenvårdande insatser** i Mälaren och dess avrinningsområde.

När vi ändrade stadgarna 2017 för att börja med åtgärder, lades även denna att-sats till beskrivningen av verksamheten i förbundet:

Förbundets verksamhet är **att samverka med vattenvårdsförbund, vattenförbund och vattenråd för att samordna utrednings- och åtgärdsfrågor angående Mälarens avrinningsområde**

Styrelsen har historiskt sett varit tydlig med att MVVF inte bör vara en genomförandeorganisation. Vår roll har varit att samordna och samverka med andra. Genomförandet sker genom andra organisationer.

Pilotprojekt åtgärdssamordning LEVA Sagån/Mälaren

2018 kom utlysningen från HaV om att prova ett nytt arbetssätt, åtgärdssamordning, i pilotprojektet LEVA. MVVF skickade in en ansökan om LEVA Sagån/Mälaren, tillsammans med Sagåns vattenråd, eftersom vi själva inte skulle vara aktiva genomförare. MVVF skulle stå för åtgärdssamordnarna, men att samordnarna skulle arbeta praktiskt genom Sagåns vattenråd.

Det fanns tre anledningar till att vi valde att samarbeta med just Sagåns vattenråd. Först och främst var det redan då ett aktivt och engagerat vattenråd, som hade åtgärdsarbete igång, men även att Sagån hade de högsta halterna näringsämnen bland de tillrinnande vattendragen till Mälaren. I Sagån finns även andra miljöproblem som miljögifter och vandringshinder, vilket gjorde att det fanns en bredd i problematiken som också var intressant.

I de mål som sattes upp med pilotprojektet enligt ansökan 2018 fanns bland annat ett par mål kring nätverksbyggande, där man på sikt skulle använda de erfarenheter och kunskaper som man fick från pilotprojektet i Sagån till att driva arbetet med att:

- Skapa vattenråd i de tillrinnande vattendragen till Mälaren, där sådana saknas idag (Arbogaån, Eskilstunaån mfl)
- Vara behjälplig att driva processen framåt med åtgärdsförslag och genomförande i övriga vattendrag i Mälarens avrinningsområde

Erfarenheter från arbetet med LEVA Sagån/Mälaren

Efter 6 års arbete med åtgärder inom Sagån/Mälaren, har åtgärdssamordnarna samlat på sig en hel del erfarenheter, och vi har kommit in i ett nytt skede. Här är de huvudsakliga erfarenheterna från pilotprojektet med åtgärdssamordning:

1. Lokal förankring av åtgärder är avgörande. Det är viktigt att markägarna själva är de som genomför åtgärderna i så stor utsträckning som möjligt, med stöd där det behövs från åtgärdssamordnarna. Den lokala förankringen är viktig av flera anledningar:
 - Det är uttalat i vattendirektivet att åtgärder ska vara lokalt förankrade
 - Markägaren måste vara med på att genomföra åtgärder, annars blir det inte gjort. Det är markägaren som har rådighet över sin mark.
 - Lokalt ägandeskap är centralt för framtida skötsel och uppföljning av åtgärderna, för att de ska vara varaktigt funktionella.
 - Det viktigt att det är lokala entreprenörer/grävare som utför åtgärderna, då de känner till området bäst och även finns nära till hands för justeringar och underhåll.
 - Att markägare/lokala entreprenörer utför åtgärderna själva, innebär att kunskapen om vattenvårdsåtgärder sprids.

2. Kostnadseffektivt arbetssätt är viktigt för att få fler genomförda åtgärder. Det är en fördel att kunna arbeta över större område och jobba så länge pengarna räcker, i stället för en fast budget för varje åtgärd. Ofta kan det gå snabbare att göra en åtgärd än vad man planerat, och det ger då fler genomförda åtgärder.
3. Riskspridning med flera åtgärder på gång samtidigt. Går en åtgärd tillfälligt i stå, kan man jobba med en annan.
4. Kontinuitet och kunskapsuppbyggnad om området och markägare är viktig.
5. Många hör av sig från andra områden runt Mälaren, utanför Sagåns avrinningsområde, och vill ha hjälp med åtgärder. Det finns ett stort behov för åtgärdssamordnarna att ha möjlighet att arbeta över hela Mälarens ARO, *men det är inte möjligt att göra när det inte finns ett lokalt vattenråd att arbeta genom.*
6. Många områden i Mälarens avrinningsområde saknar vattenråd. De vattenråd som finns, saknar ofta kapacitet och struktur för att genomföra åtgärder själva på ett effektivt och säkert sätt. Vattenråden har inte någon fastställd organisationsform.
7. Stödformer är oftast geografiskt riktade, tex länsvis.
8. Vi har behov av en snabbare åtgärdstakt, för att kunna nå målen enligt vattendirektivet

Vägen framåt – en ny, effektivare genomförarorganisation

För att öka åtgärdstakten, bredda verksamheten och nå målet att stötta hela Mälarens avrinningsområde med åtgärder bedömer vi i MVVF:s kansli att det behövs en effektiv organisation som kan samla det lokala engagemanget och även kanalisera ut pengar till lokala åtgärder och stötta i genomförandet för att öka åtgärdstakten. De behövs en organisation som:

- är lämplig att kunna söka och ta emot bidrag
- kan sköta om juridik och administration på ett korrekt och bra sätt
- kan sprida projekt på ett rättvisare sätt runt hela Mälaren
- som spänner över hela Mälarens avrinningsområde

Vi kan inte lägga alla resurser på ett ställe, som enbart Sagån, utan vi behöver hjälpa alla. Det var en uttalad tanke med pilotprojektet inom LEVA med Sagån att sprida vidare erfarenheter och genomförande till övriga Mälardalen. För att få bra vattenkvalitet i Mälaren, behöver vi även kunna jobba med åtgärder på de platser där det saknas resurser och geografiska förutsättningar idag för att skapa vattenråd. Vi vill också främja att det bildas fler lokala vattenråd, för den lokala förankringen.

Om vi med hjälp av en övergripande organisation kan lyfta bort bördan av administration och juridik, skulle det bli lättare för lokala vattenråd att bildas. Då skulle de kunna fokusera på den viktiga lokala förankringen istället för administration. Det är inte praktiskt möjligt att se till att alla områden får ett eget vattenråd, som blir en registrerad organisation, med all den administration det innebär.

Ett övergripande vattenråd för hela Mälaren kan ta fram bra rutiner för och kan tex ta hand om:

- Administration
- Juridik
- söka finansiering
- ha rutiner för arbetsmiljö och säkerhet vid beställning och genomförande av entreprenad
- ekonomisk redovisning.
- återrapportering

Det skulle ge både ett kvalitetssäkrat genomförande samt uppföljning och återrapportering av åtgärderna. Själva genomförandet av åtgärderna skulle fortfarande drivas av markägarna på lokalt initiativ och utförande. Lokala vattenråd uppmuntras att bildas, men behöver då inte ha en egen organisation, utan kan vara en grupp för samråd, kunskaps- och erfarenhetsutbyte och lokal förankring kring ett vattendrag

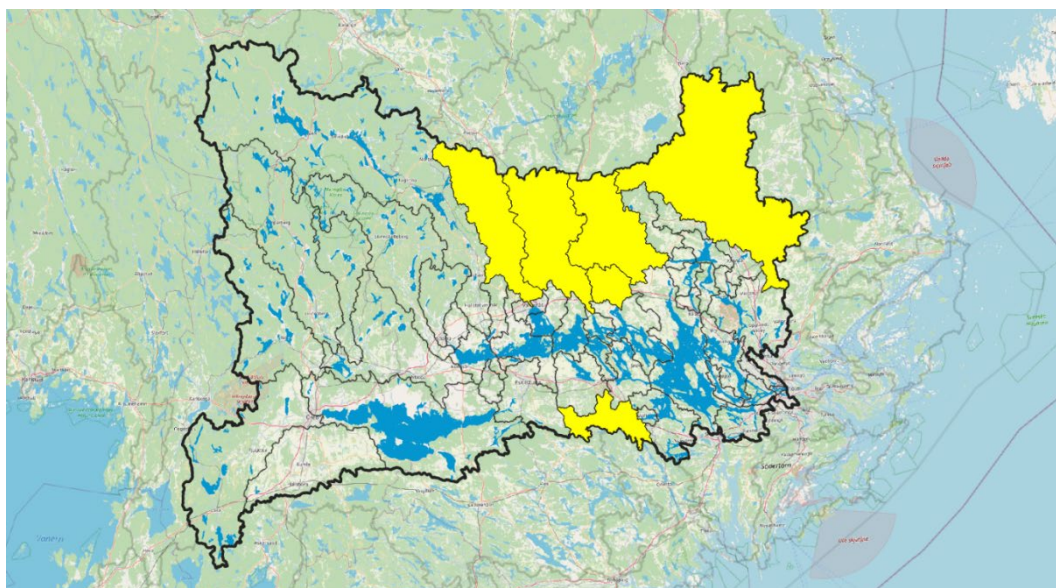
En annan fördel är att gemensam administration minskar kostnader för projektadministration.

Hur ser det ut med vattenråd kring Mälaren idag?

Dessa vattenråd känner vi till runt Mälaren:

- Svartån
- Sagån
- Enköpingsån
- Örsundaån
- (Fyrisån)
- Räcksta å

Se gulmarkerade områden i kartan nedan. Mycket stora områden saknar vattenråd helt.

Hur skulle ett vattenråd för hela Mälaren kunna organiseras?

Det skulle vara ideell organisation med en styrelse, som med fördel är sammansatt av:

- några representanter för lantbruksorganisationer och markägare i Mälardalen,
- någon/några ideella organisationer med inriktning mot natur- och miljövård, och
- någon som representerar kommunala vattensidan till exempel.

Styrelsens medlemmar bör ha en geografisk spridning över Mälarens avrinningsområde.

Medlemmar i vattenrådet skulle till exempel alla som har intresse av vattenvårdsfrågor i Mälardalen kunna bli. Samtliga vattenråd i Mälardalen bör bli medlemmar.

Styrelsen träffas förslagsvis fysiskt/digitalt några gånger om året. Årsstämmorna kan bli en bra plats för erfarenhetsutbyte för alla lokala vattenråd med flera.

LRF kan vara en drivande organisation att starta upp och se till att vattenrådet lever vidare.

Finansieringen av vattenrådets verksamhet sker lämpligen i uppstarten genom sökta medel, på sikt förhoppningsvis genom fast finansiering från olika medlemmar för grundläggande administration. För att genomföra åtgärder, kan medel sökas från såväl nationella fonder som från EU.

Vad blir MVVF:s roll i ett vattenråd för Mälaren?

- Stötta med erfarenheter
- Stötta med åtgärdssamordnare
- Stötta med tips om framtagande av rutiner för säkerhet vid genomförande
- Samverka kring att söka finansiering
- Samverka kring genomförande av åtgärder

Alltså mycket lik den relation vi har till Sagåns vattenråd idag.

Hur har de vattenråd som finns idag bildats?

Det är vanligt att vattenråd har bildats på initiativ från en kommun. Tex har vattenråden runt Mälaren bildats så. 4 M kommunerna (Västerås, Eskilstuna, Enköping och Strängnäs) har länge lyft frågan om behov av vattenråd för Mälarnära vattendrag, där det inte är praktiskt möjligt att bilda vattenråd.

Det är svårt att se en enskild kommun driva frågan om att starta upp ett vattenråd för Mälaren, även om behovet finns. Det blir naturligt att MVVF, som samordnar de Mälarnära kommunernas vattenvårdsarbete, är med i processen när ett vattenråd för Mälaren startas upp.